

Õppetunnid Ida-Virumaa roheplaani energeetika osa koosloomest

Sissejuhatus ja taust

Projekti eesmärgiks oli pakkuda sisendit Ida-Virumaa Roheplaani energeetika osaks. Tellija soovis näha, kuidas **koosloomepõhine** lähenemine on tulemuslik ja loob aluse edukaks üleminekuks kliimaneutraalsele majandusele. See mõtteviis lähtub üleminekuteemalistest uuringutest¹, mis kirjeldavad, et mittelineaarsete ühiskonnaülest protsessidena on neis keskne roll alt-üles innovatsioonil, eksperimenteerimisel, õppimisel ja võrgustumisel. Muutuste juhtimine komplekssetes süsteemides eeldab erinevate osapoolte koostööd ja tarka katsetamist. Seepärast sobib **eksperimentaalse ja praktilise eesmärgiga protsess**, mis kaasab osapooli ja jõustab neid lahenduste elluviimises osalemiseks, väga hästi õiglase üleminekuiga seotud ambitsioonide toetamiseks.

Mujal maailmas on täheldatud koosloomelise lähenemise kasulikkust muu hulgas just pikaajalise keskkonna- ja energiapoliitika kujundamisel kliimamuutuse kontekstis². Eriti populaarne on lähenemine olnud Hollandi ja Taani energiapoliitikas, kus seda on kasutatud meile sarnaste regionaalsete **üleminekuprotsesside algatamiseks ja suunamiseks**³.

¹ EEA report (2019). Sustainability transitions: policy and practice. Kättesaadav: <https://www.eea.europa.eu/publications/sustainability-transitions-policy-and-practice>

² OECD kodulehekül. Kättesaadav: <https://www.oecd.org/greengrowth/energy-environment-transition.htm>

³ Frantzeskaki, N., Hölscher, K., Bach, M., Avelino, F. (2018). Co-creating Sustainable Urban Futures. Kättesaadav: <https://www.springer.com/gp/book/9783319692715>

Sissejuhatus ja taust

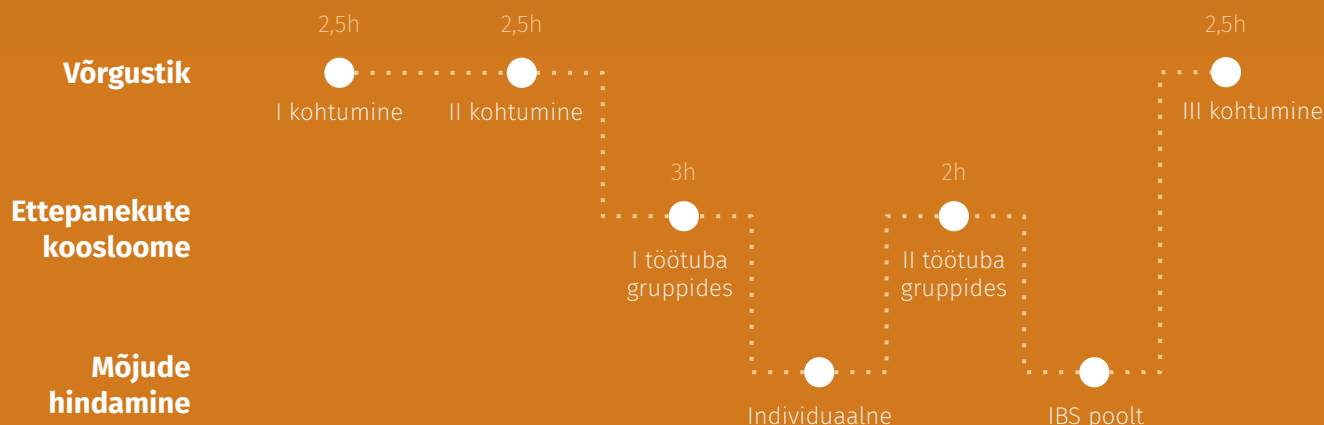
Harjumuspärase poliitikakujundamisega võrreldes aitab koosloomeline lähenemine murda sektorite ja valdkondade vahelisi barjääre, võtta planeerimises arvesse suuremaid trende ja pikemat ajahorisonti ning seada ambitsioonikamaid sihte. Hea näide on globaalseks edulooks kujunenud Søndborgi regioon Taanis, kus algatati 2007. aastal era-, avaliku ja kolmanda sektori koosloomes üleminekuprotsess, mille eesmärk on muuta kogu regioon süsinikuneutraalseks juba aastaks 2029. Selle tulemusena on viimase 13 aastaga vähendatud süsinikuemissioonide heidet ligi 50% ja energiatarbimist ligi 15%⁴.

Antud projekti raames oli tulenevalt lähteülesandest ja kitsast ajaraamist võimalik katsetada koosloomelisi meetodeid ettepanekute väljatöötamisel ühes kitsas õiglase üleminekuga seotud teemavaldkonnas - energeetika. Eestis on koosloomelise lähenemise kasutamine tervikprotsessina komplekssetele probleemidele lahenduste leidmiseks võrdlemisi uus viis ja meie projekt oli esimene koosloomeline katsetus Eesti õiglase ülemineku protsessis. Lisasime protsessile võrgustikutöö ja laiema ringi osapoolte kaasamise elemente, eesmärgiga tugevdada suhteid ning luua eeldused koosloomega jätkamiseks roheplaanide koostamise järgmistes etappides. Kui koosloomeprotsesside puhul võib osapoolte vaheline dialoog ja eksperimenteerimine viia planeeritust hoopis erineva tulemuseni, siis antud juhul olid projekti tulemustele seatud tellija poolt kindlad ootused. Ajaraam ei võimaldanud eksperimenteerimist ja sellest õppimist.

---

⁴ ProjectZero kodulehekülj. Kättesaadav: <http://brightgreenbusiness.com/>

Protsessi ülesehitus ja kasutatud metoodika

Võrgustiku kaardistamine ja käivitamine

Võrgustiku kaardistamiseks kasutasime **Mendelow maatriksit**, mis võimaldab positsioneerida probleemi või teemaga seotud osapooled selle järgi, kui suur on nende mõju ja huvi lahendatavas küsimuses. Maatriksi abil saab piiritleda strateegilised

partnerid, kelle osalus protsessis on vajalik ning osapooled, keda kursis hoida ja osalema motiveerida. Võrgustiku analüüsimiseks kasutasime antud projekti puhul **Social Network Analysis (SNA)** meetodikat, mis võimaldab hinnata (koostöö)võrgustiku liikmete vahelisi suhteid ja tunda ära osapooled, kellel on suhetes kesksem roll. Võrgustiku põhjalikum analüüs annab olulist infot (nt kuidas info liigub, millised on mõjusamad toimijad, kui tihe on võrgustik)

koostöö juhtimiseks ja strateegiliste valikute tegemiseks - näiteks aitas analüüs otsustada keda kaasata kommunikatsioonitegevustesse ja kellelt küsida nõu või abi vähem motiveeritud osalejate kaasakutsumiseks.

Protsessi ülesehitus ja kasutatud metoodika

Protsessis osalevate inimeste ootustega tegelemine on koosloomes oluline. Roheplaani energeetika osa koostamisel tuli esialgu kavandatud metoodikat muuta, sest osapooled ei olnud valmis aeganõudvateks päevasteks aruteludeks ning koroonatõttu ka füüsilisteks kokkusaamisteks. Ootusele vastamiseks kohandati kohtumised **veebipõhiseks** ning intensiivsem sai ka kokkusaamiste ülesehitus, et hoida nende pikkus maksimaalselt 2,5 tunni sees. Samuti oli osalejatele oluline, et protsessis osaleks lisaks ekspertidele kohalike kogukondade esindajaid ja otsustajaid. Mõlemat oli ettevalmistusfaasis keeruline osalema motiveerida. Et osalejate ootustele vastu tulla, kaasati kogukonnaga plaanitud kohtumise ettevalmistamisse Ida-Viru Ettevõtluskeskus (IVEK) kui kohalik usaldusväärne partner ning võrgustiku viimane kohtumine valmistati ette koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga.

Koostöövõrgustiku tugevdamise ja koosloome toetamise eesmärgil toimus osalejatega **kolm kohtumist** - esimene **sissejuhatav töötuba** osalejate omavaheliseks tutvumiseks, protsessi eesmärkide ja plaani tutvustamiseks ning ootuste selgitamiseks, teiseks **töötuba ühtse visiooni loomiseks** (meetodina kasutati fokuseeritud arutelu) ning päris protsessi lõpus kohtumine tulemuste kokkuvõtmiseks ning nende seostamiseks Ida-Virumaa piirkondlike ja riigi energeetikapoliitika valikutega. Viimane, nõ **laiendatud võrgustiku arutelu**, võimaldas kaasata arutellu ka need osapooled, kes ettepanekute väljatöötamisest kõrvale jäid, kuid kellel on oluline roll nende elluviimises.

Ettepanekute loomine ja mõjude hindamine

Antud protsessis kasutasime kombineeritult **koosloome** ja **disainmõtlemise** metoodikaid, millest viimase puhul rakendasime IDEO disainmõtlemise mudeli järgi defineerimise (ingl k - *define*) ja lahenduste genereerimise (ingl k - *ideate*) faasi. Disainmõtlemine on süstemaatiline ja loominguiline meetod probleemide analüüsimiseks ning lahenduste leidmiseks, mille keskmes on inimesed, kellega koos uus lahendus luua ja kes on protsessi tulemustest mõjutatud.

Konkreetsete ettepanekute väljatöötamiseks jaotusid kõik osalejad huvi järgi nelja teemagrupperi: tuuleenergia, päikeseenergia, energiatõhusus ja energiasalvestus. Teemavaldkonnad pakkusid välja projekti tellijad koostöös protsessijuhtidega. Esialgu sooviti ka eraldi „energiademokraatia” teemat, aga kuna selleks ei saadud eraldi gruppi kokku, jaotusid paar sellest huvitatud eksperti teiste teemagrupperide vahel ära. Tulenevalt Covid-19 ohtudest toimusid ka kõik temaatilised koosloomekohtumised digitaalsel ja lühendatud kujul. Igal teemal toimus omakorda **kaks töötuba**.

Esimeses töötoas alustas iga teemagrupp disainmõtlemisest lähtuvalt „Kuidas me võiksime...” vormis küsimusest. Eelnevalt väljatöötatud digitaalse **töölehe** järgi kirjeldasid osalejad ajurünnaku meetodit kasutades oma lahendusi kõigepealt individuaalselt ning

Protsessi ülesehitus ja kasutatud metoodika

siis koosloomes grupeerides neid ühtseks lahenduste kaardiks. Kaardilt tuvastati nõ „tuumlahendused”, mille sündimisele kaasa aitamiseks said sõnastatud esialgsed ettepanekud.

Seejärel jagati esialgsed ettepanekud osalejate vahel ära, et neile individuaalselt **mõju hindamise tööriista** abil esialgsed mõju hinnangud anda. Osad eksperdid ühendusid umbes tunnikeseks veel lisaks, et ettepanekuid koos täpsustada ja analüüsida. Teisel kohtumisel käidi grupiviisiliselt kõigi ettepanekute kirjeldused ja mõjuhinnangud läbi, muudeti ja täiendati vajadusel ning anti ühised mõjuhinnangud erinevates kategooriates (mõju majandusele, keskkonnale, sotsiaalsele heaolule).

Täiendavaks **mõjude hindamiseks** said koosloomes antud esialgsed ekspertide mõjuhinnangud sisendiks Balti Uuringute Instituudi analüütikutele, kes süstematiseerisid ja täiendasid neid omapoolse kirjutuslauauuringuga ning kirjeldasid ettepanekute omavahelisi seoseid ja ühisosi. Ettepanekud ja nende mõjude hinnangud koostati üheks lõpp-raportiks.⁵

Ettepanekute kommunikatsioon

Ettepanekute esimeste versioonide valmimise järel korraldati virtuaalses keskkonnas (Zoom) **kogukondlik arutelu**, mille eesmärk oli roheplaani tutvustamine ja huvi tekitamine kogukondades, et luua seoseid valminud ettepanekute ja piirkonna arenguvõimaluste vahel. Et veebiüritusele võimalikult palju kohalikke osalema saada, suheldi eelnevalt KOVidega, vallalehtedega, piirkonna arendusorganisatsioonidega ja kohalike Facebooki gruppidega. Kakskeelne arutelu keskendus kolmele teemagrupidest välja töötatud ettepanekule ja võimaldas lisaks neile antud tagasisidele liita edasisse protsessi huvilisi kohalike seltside, ettevõtete ja omavalitsuste esindajate seast.

Protsessi jooksul kutsusid korraldajad osalejaid üles sisendit andma ka riikliku ja kohaliku **meedia** vahendusel intervjuude ja uudiste kujul. Protsessi lõpus said kõik ettepanekud tagasiside kogumiseks avalikustatud Kliimadialoogi⁶ ja Kliimamuutused⁷ veebilehel, lisaks kättesaadavad kõigi projekti tellijate kodulehtedel. Osalenuid kutsuti üles ettepanekuid kasutama ja jagama. Projekti kommunikatsiooni tehti jooksvalt nii eesti kui ka vene keeles.

⁵ Kättesaadav: <https://kliimadialoog.ee/roheplaan>

⁶ Kliimadialoogi koduleht. Kättesaadav: www.kliimadialoog.ee

⁷ Ekspertide ja Ida-Virumaa kohaliku kogukonna koostöös on valminud roheplaani taastuenergia ja energiatõhususe valdkonna ettepanekud. Kättesaadav:

<http://www.kliimamuutused.ee/uudised/roheplaani-taastuenergia-ja-energiatõhususe-valdkonna-etpanekud>

Õppetunnid

1. Protsessi ettevalmistamisest

2. Osalejate kaasamisest

3. Ettepanekute koostamise töötubadest

4. Metoodika rakendamist

5. Ettepanekute mõju hindamisest

1. Protsessi ettevalmistamisest

Protsessi alguses oleks hea välja mõelda täpne rollijaotus korraldajate, protsessi disainerite (kui on tellitud väljaspoolt) ja osalejate vahel. Näiteks on kasulik kokku leppida, kes võtab vastutuse osapooltega suhtlemise, kommunikatsiooni ja loodavate ettepanekute elluviimise eest pärast konkreetse projekti lõppu või juba selle ajal, et need ei jääks „sahtlisse tolmu koguma” ja saaksid õigetele osapooltele õigel ajal edastatud.

Soovituslik on enne protsessi algust kaardistada kõik osapooled ja valdkonna strateegiliste tegutsejatega koosloome plaan läbi rääkida, et tagada nende valmisolek eesolevaks. Ühtlasi läbi mõelda protsessi omaniku roll ja lisaks eelpool toodule see, et protsessi tellijal on sageli suurem legitiimsus kui protsessi disaineritel (väljastpoolt tellitud ettevõtte), mis on tähtis osalejate motiveerimiseks ja ettepanekute edasi viimiseks.

Terve protsessi kommunikatsioon on oluline kohe alguses strateegiliselt läbi mõelda - kellele, mis sõnumitega, mis ajal pöörduda - lähtudes sellest, millist eesmärki ja mõju soovitakse saavutada.

2. Osalejate kaasamisest

Protsessi osaliste kaasamine oli ajalise piirangu tõttu raskendatud - keeruline motiveerida kõiki eksperte ja ministriumite töötajaid osalema. Ideaalne etteteatamise aeg ekspertidele ja ametnikele oleks olnud 2-3 kuud (antud protsessis oli selleks mõni nädal). See oleks võimaldanud ettevõtetavat plaani tutvustada, osalejaid ette valmistada

Õppetunnid

ning disainida protsess juba varakult osaliste võimalusi arvestades. Ekspertide peamiseks takistuseks jäi aja vähesus, kuid välja toodi ka töötasu aspekt (tavaliselt töötunnid tasustatud, protsessis osalemine oli aga vabatahtlik). Osalenud ekspertidele oli lisaks tähtis just ministriumite töötajate kaasatus, kellest mitmete ettepanekute võimaldamine sõltus (nt takistuste eemaldamine).

Kuigi protsessis osalenud olid enamasti omavahel juba tuttavad, siis alguses osalejate tutvumine ja ühises visioonis kokkuleppimine võimaldas tekitada ühtsemat gruppi, mis võimaldas lihtsamalt leida ühist aega üksteise ettepanekute kuulamiseks ja tagasisidestamiseks. Visioonina ei sõnastatud ühte lauset, vaid jäeti tekkinud teemavaldkonnad, mis tekkisid vastusena küsimusele: „Aastal 2030, kui on ellu viidud Ida-Virumaa roheplaani energeetika osa, on Ida-Virumaal olemas...?“. Kuna protsessis oli suur rõhk koos töötamisel, oli omavahel sidusa võrgustiku kasutamine ja soodustamine eelduseks protsessi toimimiseks.⁸

Kuna protsess toimus virtuaalselt, siis võis jääda see teatud osalejatele kättesaamatuks või raskesti hoomatavaks. Samuti juhtus, et vahepeal mõni osaleja ei ilmunud kohale või lahkus enne lõppu. Siiski õnnestus osalejate hoidmine üldiselt hästi, sest protsessi alguses pandi eraldi rõhku ootuste seadmisele, protsessi tutvustamisele ja omavahelisele tutvumisele.

Virtuaalses keskkonnas toimus ka kogukonna üritus, mille tõttu kannatas seal osalenute kaasatus (jäi mulje, et kõik ei saanud sõna). Lühikese aja tõttu ei olnud võimalik minna aruteludega sügavuti ja keskenduda sai vaid kolmele kaheksateistkümnest ettepanekust. Kohalike elanikega on kasulik läbi arutada, mis on kohapealsed ressursid ja takistused ettepanekute elluviimisega seoses, et luua ettepanekute ja kohaliku elu vahel suurem side. Nii kohalike elanike kui poliitikakujundajate kaasamine oli oluline koostöövõrgustiku laiendamiseks ja reaalseks toimimiseks. Edasises töös on oluline leida selleks enam võimalusi kui võimaldas antud projekti ajaraam.

Samuti oleks vaja edasiste sarnaste õiglast üleminekut toetavate protsesside korraldamisel planeerida rohkem aega laiema ringi osapoolte kokkutoomiseks, nende vaheliste koostöösuhete tugevdamiseks ja lahenduste eksperimenteerimiseks. Ekspertidele tuleks selgelt välja tuua, kui palju aega panustada palutakse.

Kasulik on protsessi kaasata nii need osapooled, kes on potentsiaalsete

---

⁸ Ibid.

lahendussuundade osas sama meelt kui ka neid, kellel on erinevad arvamused ja eesmärgid. See nõuab aga aega, et erinevate ja teineteisele vastandlike lahenduste lähemale toomisega tegeleda. Protsessile antud lühikese aja tõttu ei olnud võimalik erinevate vaatenurkade analüüsi ja lähemale toomisega seekord piisavalt tegeleda.

3. Ettepanekute koostamise töötubadest

Koosloomelises protsessis on väga tähtsal kohal nii osalejatele kui ka protsessi läbiviijatele aeg⁹, eriti arvestades selle protsessi lühikest ajaraami. Tänu oskuslikule protsessijuhtimisele oli võimalik ajaraamistikku kiiresti kohandada vastavalt osalejate soovidele ja ressursidele, kuigi protsessis osales umbes 30 eksperti.

Kuna protsessi toimumise ajal levis koroonaviirus ja vahetud kohtumised olid seetõttu raskendatud või keelatud, toimusid kõik arutelud veebi vahendusel (Zoom, Google Meet, Miro). Vestluse kvaliteeti oli vaja pidevalt jälgida ja vajadusel elavdada. Parema tulemuse saavutamiseks paluti töötubades kohalolnutel alati veebikaameraid sees hoida. Osalejatele tuletati meelde, et koosloome on tulemuslik kui kõik osalised leiavad võimaluse aruteludel algusest lõpuni kohal olla, mis hõivatud ekspertidele oli esialgu keeruline.

Protsessi ajalise raamistiku tõttu jäid osad ettepanekud üldsõnaliseks ja mõned osalejad tundsid, et oleksid tahtnud rohkem teemadega süvitsi minna. Samas paljusid ettepanekuid ei saanud täpsemalt sõnastada enne konkreetsemate riiklike mahtude kinnitamist, nagu näiteks finantsinstrumentide või fantoomliitumiste võimsuse suuruse osas.

Samuti tuleks eraldi tähelepanu pöörata sellele, kuidas juba varakult tuua esile ja hinnata neid ettepanekuid, mis on potentsiaalselt teemavaldkondade ülesed või eeldavad teiste ettepanekute elluviimist, et tekiks terviklikum pilt vajalikest tegevustest.

Protsessis tekkinud ettepanekud olid kombinatsioon juba teada-tuntud ideedest ja uutest mõtetest. Isegi kui ministriumide ja KOVide jaoks ei olnud kõik ettepanekud uudsed, siis laiapõhjalise ekspertgrupi poolt ettepanekute esitamine lisas neile legitiimsust ja valideerib neid. Osalenud eksperdid olid sageli oma teemagrupi valdkonna entusiastid, mille tõttu soovitasid projekti korraldajatele ka hilisemat huvikaitsestrateegia koostamist.

---

⁹ Puumala, E., Helena, L. (2020) "What can co-creation do for the citizens? Applying co-creation for the promotion of participation in cities" Kättesaadav: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2399654420957337>

4. Metoodika rakendamisest

Koosloomelisuse tagamiseks kasutati **Miro-platvormi**, kus osalejad said ise kirjutada ja liigutada oma kirja pandud sisendit (lahendusi, ettepanekuid), mis omakorda tekitas suurema kaasatuse, et ideedega edasi töötada. Grupi suuruste piiramine oli väga oluline, et vestluse kvaliteeti hoida ja osalejaid eesmärgile fokuseerituna hoida. Soovituslikult on 2,5 tunnise töötoa grupisuurus maksimaalselt kuni 8 inimest - kui osalejaid on rohkem kui kaheksa, on oluline korraldada töö väiksemates gruppides, et kõik saaksid sõna ja erinevad arvamused kuulnud.

Koosloomeline lähenemine ei sobi sageli olemasolevate institutsiooniliste tavadega, kuna avaliku sektori organisatsioonid keskenduvad lühiajalisele tõhususele, stabiilsele tegevusele ja riskide kõrvaldamisele¹⁰. Samuti oli märgata ka kohati tekkivat konkurentsi tunnet uute ettepanekute juures, mis on loomulik muutuste puhul avaliku sektori juures¹¹. Näiteks tõstatatus küsimus, kas Ida-Virumaale on vaja kompetentsikeskust, mis kohaliku elu parandamiseks mõeldud investeeringutest osa endale võtaks.

Protsessi käigus oleks olnud vaja koondada ja kajastada rohkem sarnaseid näiteid koosloomelistest protsessidest mujalt maailmast, kus üleminekuprotsess on juba toimumas või toimunud. See oleks lisanud osalejates usku, et selline lähenemine on võimalik ja tekitab suuremat tõhusust osalejate seas enda ettepanekute täpsustamiseks.

Järgmistes protsessides oleks kasulik lisada tegevuskava koostamise etapp, mis annaks võimaluse liikuda ettepanekutest nende elluviimise poole ja kaasata osapooli muutuse juhtimisse. Protsessi osalejad pakkusid välja ka *ad hoc* töögrupi loomist.

5. Ettepanekute mõju hindamisest

Ettepanekute teiseks töötoaks oli ekspertidel vaja enda valitud ettepanekut analüüsida mõju hindamise töölehe abil, mille täitmiseks kulus osalejatel aega kuni paar tundi. Eelnev grupi ühtsustunde tekitamine aitas kaasa valmisolekule iseseisvat tööd teha. Ekspertidid kasutasid ära ka võrgustikku ja küsisid abi kolleegidelt või teistelt valdkonna spetsialistidelt. Mõju hindamise tööriistas kasutatud PESTLE-analüüs oli ekspertide sõnul kasulik ja efektiivne vahend ettepaneku täpsustamiseks. Samas jäid ekspertidel mitmed lahtrid mõju hindamise tööriistas täitmata, kuna nendel teemavaldkondadel polnud tegureid, mida hinnata. Järgmistes protsessides võib olla kasulik kui igale teemavaldkonnale mõju hindamise tööriist kohandada, et see arvestaks just selle valdkonna mõjuteguritega.

¹⁰ Torfing, J, Sørensen, E, Røiseland, A (2019) Transforming the public sector into an arena for co-creation: Barriers, drivers, benefits, and ways forward. *Administration & Society* 51(5): 795–825

¹¹ Bason, C. (2018). Introduction. In *Leading public sector innovation (second edition): Co-creating for a better society* (pp. 1-22). Bristol: Bristol University Press. doi:10.2307/j.ctv1fxh1w.8

Projekt:

See juhismaterjal koostati projekti „Ida-Virumaa õiglase ülemineku koosloomeprotsess taastuenergia ja energiatõhususe valdkonnas” raames.

Elluviijad:

Projekti juhtisid DD StratLab (DDS), Sotsiaalse Innovatsiooni Labor (SiLab) ning Balti Uuringute Instituut (IBS).

Tellijad:

Tellijaks olid Eestimaa Looduse Fond (ELF), Eesti Roheline Liikumine (ERL) ja Keskkonnaõiguse Keskus (KÕK) tihedas koostöös Rahandusministeeriumi ning teiste Ida-Virumaa ja õiglase ülemineku plaanide koostajatega.

Rahastus:

Projekti "Kliimamuutus ja Eesti energiapoliitika: mõtestatud dialoogi loomine tulevikustsenaariumide teemal" toetab Euroopa Kliimainitsiatiiv (EUKI). Selle rakendamist toetab Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

Organisatsioonid:

Taastuenergia organisatsioonid: Tuuleenergia Assotsiatsioon; Päikeseelektri Assotsiatsioon; Taastuenergia Koda.

Otsustajad riiklikul tasandil: Keskkonnaministeerium; Rahandusministeerium; Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium.

Otsustajad kohalikul tasandil: Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit; Ida-Virumaa Ettevõtluskeskus; Jõhvi KOV ametnik; Toila KOV ametnik.

Uurimisasutused: Tartu Ülikool (Suure Siirde töögrupp); Tartu Regiooni Energiaagentuur; Taltech Virumaa Kolledž.

Ettevõtted: Sunly, Utilitas, Sunmill; Fusebox; Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing; Energiasalv Pakri OÜ; Viru Keemia Grupp (VKG).

Kohalikud: aktiivsed inimesed, kel on huvi ja potentsiaali kaasa mõelda, lahendusi pakkuda ja ellu viia.

Keskkonnaorganisatsioonid: Eestimaa Looduse Fond, Eesti Roheline Liikumine, Keskkonnaõiguse Keskus.

Keskkonnaühendused ja -algatused: Rohetiiger; Cleantech For Est.

Lisaks, toimus suhtlus ka organisatsioonidega nagu Keskkonnainvesteeringute Keskus ja KredEx; B-, C- ja E-plaani koostajad CIVITTA ja Enerex; Riigi Tugiteenuste Keskus; Arengukoostöö Ümarlaud.